

Nr 120.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.; given Stockholms slott den 8 mars 1940.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen under punkterna 1:o—7:o hemställt.

GUSTAF.

Ernst Wigforss.

Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj: Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 8 mars 1940.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler uppkomna frågor om understöd åt efterlevande till i det följande angivna personer och anför därvid:

1:o.

Maskinisten vid arméns intendenturförråd i Karlsborg Gustaf Richard Wallbergs änka. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Wallberg var född den 26 januari 1876 och avled den 8 november 1938; att han var anställd i statstjänst under sammanlagt mer än 35 år, därav under tiden från och med den 1 maj 1912 intill avgången ur tjänst den 30 juni 1936 såsom maskinist (under tiden 1 juli 1935—30 juni 1936 såsom maskinist av 1. klass) vid arméns intendenturförråd i Karlsborg;

Bihang till riksdagens protokoll 1940. 1 saml. Nr 120.

att han enligt stat, som av arméförvaltningens intendenturdepartement fastställts för arméns intendenturförråd i Karlsborg, från och med den 1 juli 1935 kom i åtnjutande av lön, motsvarande 12 lönegraden i den i kungörelsen den 22 juni 1928 (nr 215) intagna löneplanen för extra ordinarie tjänstemän, och under de två närmaste åren dessförinnan uppbär avlöning kontant och in natura med — oavsett dyrtidstillägg — omkring 3,075 kronor för år;

att Wallberg, som författningsenligt icke var berättigad till tjänstepension, från och med den 1 juli 1936 intill sin död åtnjöt av 1936 års riksdag beviljad pension till belopp av 1,608 kronor för år (prop. nr 196, p. 10; bankoutsk. utl. nr 51, p. 13; riksd. skr. nr 216);

att han vid sin död efterlämnade änkan Hulda Wallberg, född Johansson, vilken är född den 9 februari 1877, samt fyra vuxna barn, därav två söner och två döttrar;

att bouppteckningen efter Wallberg utvisade brist;

att änkefru Wallbergs arbetsförmåga på grund av sjukdom är väsentligt nedsatt;

samt att barnen icke äro i sådana ekonomiska omständigheter, att de kunna nämnvärt bidra till moderns försörjning.

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 15 juli 1939 dagtecknad skrift har änkefru Wallberg anhållit att komma i åtnjutande av pension.

Arméförvaltningens intendentur- och civila departement hava tillstyrkt utverkande av pension åt änkefru Wallberg till belopp av 504 kronor för år och därvid anfört, bland annat, att pensioner åt änkor efter vid försvarsväsendet anställda arbetare, som avgått ur tjänst före ikraftträdandet av familjepensionsreglementet för arbetare den 1 januari 1937, i regel hade bestämts till 384 kronor för år, samt att, enär Wallberg innehaft anställning såsom maskinist av 1. klass, änkepensionen i förevarande fall syntes böra fastställas till något högre belopp.

Statskontoret har anfört, att ämbetsverket icke funne sig böra göra erinran mot vad departementen sålunda föreslagit.

I likhet med myndigheterna anser jag mig böra förorda, att pension utverkas åt änkefru Wallberg, och jag finner icke heller anledning till erinran mot det föreslagna pensionsbeloppet, 504 kronor för år. Pensionen synes skäligen böra bestämmas att utgå räknat från och med den 1 januari 1939. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att maskinisten vid arméns intendenturförråd i Karlsborg Gustaf Richard Wallbergs änka Hulda Wallberg, född Johansson, må från och med den 1 januari 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 504 kronor.

2:o.

T. f. landsfiskalen Arvid Leopold Wernells änka och barn. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Wernell var född den 4 juni 1890 och avled den 14 april 1939;

att han — efter fullgjord utbildningstjänstgöring och efter att bland annat under omkring 14 $\frac{1}{2}$ år hava bestritt förordnanden såsom kronolänsman eller landsfiskal — den 10 november 1932 tillträdde befattning såsom extra landsfiskal i Domnarvets distrikt och den 25 februari 1935 förordnades att från och med den 1 april samma år tills vidare vara landsfiskal i Ore distrikt med rättighet att intill dess ny lönereglering för landsfiskaler trätt i kraft åtnjuta samtliga med tjänsten förenade löneförmåner med undantag för ett belopp, motsvarande ordinarie innehavare av tjänsten åvilande avgift för egen pensionering;

att han innehade sist omförmälda förordnande till sin död;

att han vid sin död efterlämnade änkan Vera Carola Wernell, född Löwenstein, vilken är född den 19 juli 1890, samt två minderåriga döttrar, nämligen Elisabet, född den 21 juni 1927, och Margareta, född den 18 februari 1931;

att enligt en av boutredningsmannen avgiven redogörelse för ställningen i dödsboet efter Wernell tillgångarna uppgå till omkring 22,300 kronor samt skulderna till omkring 14,300 kronor, till följd varav behållningen i boet utgör omkring 8,000 kronor;

samt att änkefru Wernell enligt ett för henne utfärdat läkarintyg lider av en lätt anemi samt har en sådan kroppskonstitution, att hon ej lämpligen synes kunna försörja sig genom kroppsarbete.

Änkefru Wernell har hos Kungl. Maj:t anhållit, att pension av statsmedel måtte utverkas åt henne och de två döttrarna.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har i utlåtande den 2 maj 1939 hemställt om utverkande av pension åt änkefru Wernell och hennes barn med belopp, som skulle hava tillkommit dem, därest Wernell vid sin död varit ordinarie landsfiskal, samt därvid anförts i huvudsak följande:

I avvaktan på omorganisation av åklagarväsendet har Kungl. Maj:t genom cirkulär den 5 december 1924 förordnat, att ledigblivna landsfiskalstjänster icke finge besättas med ordinarie innehavare utan skulle tillsättas medelst förordnande tills vidare. Genom brev den 9 oktober 1936 har Kungl. Maj:t dock medgivit, att de tjänstemän, vilka senast år 1931, efter landsfiskalstjänsts behöriga kungörande, förordnats att tills vidare uppehålla sådan tjänst, finge utnämnas till landsfiskaler samt alltså komma i åtnjutande av rätt till egen pension och familjepension. Då Wernell emellertid först år 1935 förordnades att tills vidare vara landsfiskal, kunde bestämmelserna i sistnämnda Kungl. Maj:ts brev icke tillämpas för honom. Wernells änka och barn äga sålunda icke någon författningsenlig rätt till pension.

Med hänsyn till vittgående konsekvenser synes det länsstyrelsen allenast i rena undantagsfall böra förekomma, att efterlevande till i statens tjänst an-

ställda personer, vilka icke av staten tillförsäkrats rätt till familjepension, ändock beredas sådan förmån.

I nu ifrågavarande fall föreligga dock särskilda omständigheter. Sålunda hade Wernell sedan år 1932 haft stadigvarande anställningar inom härvarande fögderiförvaltning och var dessförinnan i åtskilliga år i landsstats-tjänst. Hans tjänstemeriter torde hava varit av den omfattning, att han, vid en omorganisation av landsfiskalstjänsterna enligt senast framlagt förslag, kunnat påräkna utnämning å ordinarie tjänst. Under dessa förhållanden anser länsstyrelsen det synnerligen behjärtansvärt, om Wernells efterlevande änka och minderåriga barn kunde tillerkännas pension eller understöd med belopp, som skulle hava tillkommit dem, därest Wernell vid sin död varit ordinarie landsfiskal. Då behållningen i dödsboet efter Wernell synes vara ringa samt Wernells änka torde sakna möjligheter att genom eget arbete försörja sig och makarnas barn, framstår behovet av understöd såsom synnerligen nödvändigt.

Statskontoret har i utlåtande den 17 maj 1939 anför, att det icke kunde anses styrkt, att änkefru Wernell, som ej uppnått högre ålder än 48 år, vore för framtiden oförmögen att genom eget arbete bereda sig sitt uppehälle, och att ämbetsverket därför funne sig icke kunna tillstyrka, att änkepension utverkades åt henne. Däremot ville statskontoret icke motsätta sig, att vart och ett av makarna Wernells två minderåriga barn erhöles understöd i form av uppfostringsbidrag. Beträffande storleken av uppfostringsbidragen funne statskontoret med hänsyn till omständigheterna i förevarande fall skäligt förorda ett belopp av 384 kronor för år.

På grund av föreliggande förhållanden anser jag mig böra förorda, att understöd beredes Wernells familj i form av såväl pension åt änkan som uppfostringsbidrag åt barnen. Understöden synas dock icke böra bestämmas till belopp, som skulle hava tillkommit de efterlevande, därest Wernell varit ordinarie landsfiskal. Jag vill för min del förorda, att änkepensionen bestämmas till 804 kronor för år och att såsom uppfostringsbidrag för vardera barnet får utgå ett belopp av 300 kronor för år. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att t. f. landsfiskalen Arvid Leopold Wernells änka Vera Carola Wernell, född Löwenstein, och makarnas minderåriga barn Elisabet och Margareta må från och med den 1 maj 1939 från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära, änkan en årlig pension av 804 kronor under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, samt vardera barnet ett årligt uppfostringsbidrag å 300 kronor till och med utgången av det kalenderår, varunder barnet uppnår 18 års ålder.

3:o.

Avdelningschefen hos statens arbetslöshetskommission Sven Vilhelm Kôersners änka. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Kôersner var född den 6 maj 1887 och avled den 9 april 1939;

att han under tiden 29 maj 1922—31 mars 1924 var ekonomichef vid södra Sveriges statsarbeten;

att han från och med den 1 april 1924 intill sin död innehade befattning såsom kamrerare och chef för kamerala avdelningen vid arbetslöshetskommissionens kansli;

att hans avlöningsförmåner från och med den 1 juli 1933 uppgingo till 12,000 kronor för år;

att han vid sin död efterlämnade änkan Elin Kristina Kôersner, född Håkansson, vilken är född den 28 juli 1892;

att bouppteckningen efter Kôersner utvisade en behållning av omkring 5,800 kronor;

att efter Kôersners frånfälle till änkan utbetalats omkring 10,000 kronor på grund av två av Kôersner tecknade livförsäkringar, till vilka änkan insatts såsom förmånstagare;

samt att enligt ett den 22 september 1939 dagtecknat läkarintyg änkefru Kôersners arbetsförmåga på grund av sjukdom är för framtiden nedsatt till en tredjedel av den för fullt arbetsför person normala arbetsförmågan.

I skrivelse den 30 juni 1939 har *statens arbetslöshetskommission* hemställt om utverkande av pension åt änkefru Kôersner.

Statskontoret har i ett den 19 juli 1939 dagtecknat utlåtande — under framhållande, bland annat, att änkefru Kôersner såvitt visats icke vore oförmögen att genom arbete försörja sig — förklarat sig icke kunna för närvarande tillstyrka, att pension utverkades åt henne. Därest Kungl. Maj:t likväl skulle finna tillräckliga skäl föreligga att för riksdagen framlägga frågan om beredande av pension åt änkefru Kôersner, syntes det ämbetsverket, att pensionsbeloppet borde bestämmas till 804 kronor för år.

Med hänsyn till vad i ärendet — efter det statskontoret avgivit sitt avstyrkande utlåtande — blivit utrett rörande änkefru Kôersners arbetsförmåga vill jag icke motsätta mig, att pension utverkas åt henne med det i statskontorets utlåtande omförmälda beloppet, 804 kronor. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att avdelningschefen hos statens arbetslöshetskommission Sven Vilhelm Kôersners änka Elin Kristina Kôersner, född Håkansson, må från och med den 1 maj 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 804 kronor.

4:o.

Redogöraren hos statens arbetslöshetskommission Gösta Albin Annerfeldts änka. Av handlingarna i ärendet inhämtas.

att Annerfeldt var född den 10 maj 1895 och avled den 9 juni 1937;

att han, som under tiden 8 februari 1915—31 oktober 1918 innehade fast anställning vid Vendes artilleriregemente, var anställd vid södra Sveriges statsarbeten under tiden 15 augusti 1922—30 juni 1924 samt hos statens arbetslöshetskommission under tiden 5 mars—10 september 1925 och från ingången av år 1926 intill sin död;

att han under den tid, varunder han sålunda tjänstgjorde vid södra Sveriges statsarbeten och hos arbetslöshetskommissionen, innehade olika befattningar såsom platsledare, biträdande platsledare, redogörare m. m.;

att hans avlöningsförmåner från augusti 1932 utgjordes av kontant lön med 425 kronor i månaden jämte fri bostad och vedbrand;

att han vid sin död såsom dödsbodelägare efterlämnade änkan Hilda Charlotta Annerfeldt, född Mattsson, vilken är född den 7 januari 1890, samt döttrarna Göta Elna Boël, född den 2 februari 1919, Berta Sofia Hillevi, född den 9 januari 1921, Britta Andréa, född den 8 juni 1926, och Barbro Albina, född den 11 april 1937;

att den efter Annerfeldt upprättade bouppteckningen utvisade en behållning av omkring 370 kronor;

samt att änkefru Annerfeldt, som saknar egna tillgångar, icke har att påräkna bidrag till sitt uppehälle av barnen.

I ett för änkefru Annerfeldt den 4 september 1939 utfärdat läkarintyg uttalas, att hennes arbetsförmåga på grund av sjukdom (kronisk deformande inflammation i höger knäled) torde få anses vara varaktigt nedsatt till mindre än en tredjedel av normal arbetsförmåga, att hon icke torde kunna åtaga sig något förvärvsarbete samt att hon finge anses vara för framtiden varaktigt oförmögen att försörja sig genom arbete.

I skrivelse den 21 januari 1938 hemställde *statens arbetslöshetskommission* om utverkande av pension åt änkefru Annerfeldt och hennes barn.

Statskontoret anförde i utlåtande den 18 februari 1938 över omförmälda framställning, att med hänsyn till änkefru Annerfeldts ålder och då hon icke, såvitt visats, vore för framtiden oförmögen att genom arbete försörja sig, statskontoret icke ansåge tillräckliga skäl föreligga att bereda henne pension av statsmedel. På grund av föreliggande omständigheter ville statskontoret däremot icke motsätta sig, att årligt uppfostringsbidrag utverkades för vart och ett av de tre yngsta barnen med ett belopp av förslagsvis 240 kronor.

I proposition nr 249, punkt 8, till 1938 års riksdag framlade Kungl. Maj:t förslag om uppfostringsbidrag till belopp av 300 kronor åt vart och ett av makarna Annerfeldts tre yngsta döttrar. Däremot fann Kungl. Maj:t

arbetslöshetskommissionens framställning i fråga om pension åt änkefru Annerfeldt icke böra för det dåvarande föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Kungl. Maj:ts i nyssnämnda proposition framlagda förslag bifölls av riksdagen (bankoutsk. utl. nr 32, p. 11; riksd. skr. nr 195).

I en till Kungl. Maj:t ställd, den 28 november 1939 dagtecknad ansökning har änkefru Annerfeldt anhållit att komma i åtnjutande av pension.

Statens arbetslöshetskommission har i utlåtande över berörda ansökning förklarat sig icke hava något att erinra mot att pension utverkades åt änkefru Annerfeldt.

Statskontoret, som ej ansett det i ärendet styrkt, att änkefru Annerfeldt — vilken ej uppnått högre levnadsålder än 50 år — vore för framtiden ur stånd att försörja sig genom arbete, har funnit sig icke för närvarande kunna tillstyrka bifall till den av änkefru Annerfeldt gjorda ansökningen.

Med hänsyn till den i ärendet förebragta utredningen rörande änkefru Annerfeldts nuvarande hälsotillstånd och arbetsförmåga vill jag icke numera motsätta mig, att pension utverkas åt henne. Pensionen synes mig skäligen böra bestämmas till 660 kronor för år, att utgå från och med den 1 januari 1940. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att redogöraren hos statens arbetslöshetskommission Gösta Albin Annerfeldts änka Hilda Charlotta Annerfeldt, född Mattsson, må från och med den 1 januari 1940 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 660 kronor.

5:o.

Docenten greve Gunnar Gabriel Oxenstiernas dotter. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att greve Oxenstierna var född den 28 juni 1897 och avled den 25 september 1939;

att han efter avlagda examina och disputation för doktorsgrads vinnande förordnades till docent i teoretisk filosofi vid universitetet i Uppsala den 27 december 1926;

att han uppehöll professuren i ämnet under tiden 23 september 1931—28 februari 1934;

att han från och med ingången av år 1927 intill sin död — med undantag för nyss angivna tid, varunder han uppehöll professur — åtnjöt med undervisningsskyldighet förenat docentstipendium, vilket under tiden intill utgången av år 1935 utgjorde 6,000 kronor för år och under tiden därefter mellan 2,400 och 3,300 kronor för år;

att han icke hade någon befattning utanför universitetet;

att han vid sin död efterlämnade änkan grevinnan Miliza Oxenstierna, född Homjakoff, vilken är född den 12 april 1899, samt en dotter Louise Gabriella, född den 3 oktober 1936;

att behållningen i boet efter greve Oxenstierna utvisade brist;

samt att grevinnan Oxenstierna med sin dotter efter mannens frånfälle varit bosatt hos sina föräldrar i Tallinn, vilka båda äro ålderstigna och leva under knappa ekonomiska förhållanden.

Med anledning av en av professorn Å. E. V. Holmbäck hos *drättselnämnden vid Uppsala universitet* gjord framställning har drättselnämnden, efter inhämtande av yttrande från humanistiska sektionen, hos större akademiska konsistoriet hemställt om vidtagande av åtgärd för beredande av pension åt greve Oxenstiernas efterlevande.

Sedan *större akademiska konsistoriet* därefter hos kanslern för rikets universitet anhållit om utverkande av pension åt grevinnan Oxenstierna med 600 kronor för år samt av uppfostringsbidrag åt makarna Oxenstiernas dotter med 384 kronor för år, har *kanslern för rikets universitet* hos Kungl. Maj:t hemställt om avlåtande av proposition till riksdagen i enlighet med större akademiska konsistoriets förslag.

I sin nyssnämnda framställning har professorn Holmbäck anført i huvudsak följande:

Greve Oxenstiernas efterlevande hade icke författningsenlig rätt till pension. Oxenstierna hade visserligen haft möjlighet att ingå i universitetets pensionsinrättning för tjänstemäns änkor och barn, men av denna möjlighet begagnade han sig icke. Med hänsyn till att befodringsförhållandena vid universiteten äro synnerligen ovissa på grund av att tjänstålder endast räknas som supplementär befodringsgrund och enär ända till helt nyligen den, som ingick i pensionsinrättningen, icke erhöll någon del av sina avgifter tillbaka, om han utträdde ur denna, avstod det stora flertalet docenter från möjligheten att tillhöra pensionsinrättningen, och Oxenstierna bildade i detta hänseende icke något undantag. Från och med den 1 juli 1939 har pensionsinrättningen övertagits av statsverket, och möjlighet för Oxenstierna att därefter inträda i någon statlig pensionskassa har icke funnits.

Såväl med hänsyn till den långa tid Oxenstierna verkat vid universitetet som docent och t. f. professor som till den ekonomiska ställningen i hans dödsbo torde det emellertid kunna anses skäligt, att hans änka och barn erhålla pension. I detta hänseende må erinras om att 1931 års riksdag tilldelat änkan efter docenten vid Lunds universitet J. E. Sköld en årlig pension av 600 kronor samt vart och ett av makarna Skölds tre minderåriga barn ett årligt uppfostringsbidrag å 384 kronor. Liknande beslut fattade samma års riksdag även i fråga om docenten vid Uppsala universitet A. F. Söderströms efterlevande. Skölds änka var då beslutet fattades 38, Söderströms änka 37 år gammal. Änkefru Söderström hade avlagt filosofisk ämbetsexamen samt genomgick provår vid högre allmänt läroverk. Varken Sköld eller Söderström hade tjänstgjort såsom docent så lång tid som Oxenstierna.

Statskontoret har anført, att då greve Oxenstiernas anställning vid universitetet i Uppsala icke omfattat längre tid än från docentutnämningen år

1926 intill dödsfallet den 25 september 1939 och således varit av jämförelsevis kort varaktighet, tvekan syntes kunna råda, huruvida understöd av statsmedel borde lämnas i förevarande fall. I enlighet med de principer, riksdagen under de senare åren följt vid behandling av frågor av liknande art, ansåge statskontoret det under alla förhållanden uteslutet att, såsom i ärendet hemställts, pension skulle kunna tillerkännas Oxenstiernas änka, då hon endast vore 40 år gammal och, såvitt handlingarna utvisade, arbetsför. Vad beträffade makarnas minderåriga dotter ville statskontoret emellertid med hänsyn till de ömmande omständigheter, som syntes vara för handen, icke motsätta sig, att bidrag till hennes uppfostran finge utgå av statsmedel. I likhet med vad som skett i vissa tidigare fall syntes uppfostringsbidraget därvid böra bestämmas till 384 kronor för år.

För egen del biträder jag den av statskontoret i ärendet intagna ståndpunkten och hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att docenten vid universitetet i Uppsala greve Gunnar Gabriel Oxenstiernas och hans efterlämnade änka Miliza Oxenstiernas, född Homjakoff, minderåriga dotter Louise Gabriella må från och med den 1 oktober 1939 till och med utgången av det kalenderår, varunder hon uppnår 18 års ålder, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära ett årligt uppfostringsbidrag å 384 kronor.

6:o.

Vaktmästaren vid förutvarande sjätte dövstumskoldistriktets skola i Gävle Lars Hellbergs änka. Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Hellberg var född den 19 december 1860 och avled den 17 februari 1939;

att han var anställd såsom vaktmästare vid förutvarande sjätte dövstumskoldistriktets skola i Gävle från och med den 1 augusti 1892 till och med den 30 september 1930 eller under en tid av 38 år 2 månader och att han under omkring hälften av denna tid tillika i viss utsträckning tjänstgjorde såsom slöjdlärare vid skolan;

att Hellbergs avlöningsförmåner såsom vaktmästare senast utgjordes av kontant lön å 2,020 kronor för år jämte dyrtidstillägg enligt för statens befattningshavare vid nyreglerade verk gällande grunder ävensom naturaförmåner, uppskattade till ett årligt värde av 500 kronor;

att han vid avgången ur tjänst av dövstumskoldistriktet tillerkändes en årlig pension av 1,800 kronor jämte dyrtidstillägg enligt för f. d. befattningshavare i statens tjänst gällande grunder;

att han vid sin död efterlämnade änkan Margareta (Margit) Kristina Hellberg, född Engman, vilken är född den 9 november 1866, samt en dotter, gift med en kyrkoadjunkt;

att behållningen i boet efter Hellberg uppgick till omkring 400 kronor; samt att änkefru Hellberg är i behov av understöd.

Jämlikt av Kungl. Maj:t, med stöd av riksdagens beslut, den 21 oktober 1938 meddelade föreskrifter rörande bestridande genom statens försorg av pensioner åt förutvarande befattningshavare vid dövstumundervisningsväsendet och deras efterlevande, vilka av vederbörande dövstumskoldistrikt beviljats pension före dövstumundervisningsväsendets förstatligande den 1 juli 1938, hava de vaktmästaren Hellberg tillerkända pensionsförmånerna från och med sistnämnda dag utbetalats från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. Nyss berörda föreskrifter hava icke avseende å änkefru Hellbergs rätt till pension, varom fråga uppkommit först efter förstatligandet.

Änkefru Hellberg har gjort framställning i syfte att komma i åtnjutande av pension av statsmedel.

Rektorn för dövstumskolan i Gävle har meddelat, att änkefru Hellberg, därest förstatligandet av dövstumundervisningsväsendet icke mellankommit, av det förutvarande dövstumskoldistriktet torde hava tillerkänts årligt understöd å 500 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 14 april 1939 tillstyrkt utverkande av pension åt änkefru Hellberg genom framställning till riksdagen. Beträffande pensionsbeloppets storlek har statskontoret anfört, att ämbetsverket icke hade något att erinra mot skäligheten av det av skolans rektor angivna beloppet, 500 kronor, därå dyrtidstillägg avsetts icke skola utgå. Statskontoret har emellertid ifrågasatt, huruvida det ej vore lämpligare att i stället låta änkefru Hellberg komma i åtnjutande av pensionsförmåner, uppdelade i grundpension och dyrtidstillägg, samt framhållit, att grundpensionen, för att densamma jämte dyrtidstillägg enligt dåvarande grunder skulle uppgå till omkring 500 kronor, borde bestämmas till 384 kronor.

Skolöverstyrelsen har hemställt, att åt änkefru Hellberg måtte utverkas en årlig pension till belopp av 500 kronor jämte dyrtidstillägg.

Det synes mig skäligt, att pension av statsmedel må kunna efter prövning i varje särskilt fall beviljas efterlevande efter sådan genom vederbörande dövstumskoldistrikts försorg pensionerad befattningshavare, vilken i likhet med vaktmästaren Hellberg avlidit först efter dövstumundervisningsväsendets förstatligande. Med hänsyn till de i nu förevarande ärende upplysta förhållandena förordar jag, att förslag förelägges riksdagen om beredande åt änkefru Hellberg av pension, att bestridas från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. Pensionen synes mig böra, på sätt statskontoret ifrågasatt, bestämmas att utgå med 384 kronor för år jämte

dyrtidstillägg. Den bör få åtnjutas räknat från och med den 1 mars 1939. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att vaktmästaren vid förutvarande sjätte dövstumskol-distriktets skola i Gävle Lars Hellbergs änka Margareta (Margit) Kristina Hellberg, född Engman, må från och med den 1 mars 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från anslaget till diverse pensioner och understöd m. m. uppbära en årlig pension av 384 kronor.

7:o.

Föreståndaren för Ölands folkhögskola Gustav Rudolf Beronius' änka.

Av handlingarna i ärendet inhämtas,

att Beronius var född den 16 februari 1868 och avled den 23 december 1930;

att han tjänstgjorde såsom förste lärare vid Tomta lantbruksskola åren 1891—1894, såsom lärare vid Gamleby folkhögskola under tiden 1 november 1898—30 juni 1906 samt såsom föreståndare för Ölands folkhögskola från och med den 1 juli 1906 intill sin död;

att Beronius, som icke begagnade sig av förefintlig möjlighet att genom anmälan under år 1908 till direktionen för folkskollärarnas änke- och pupillkassa vinna inträde i denna kassa, från och med den 1 januari 1920 förvärvade familjepensionsrätt i statens pensionsanstalt, i vilken anstalt förstnämnda kassa då inordnats;

att Beronius vid sin död efterlämnade änkan Signe Amalia Helena Beronius, född Höglund, vilken är född den 3 november 1882, samt barnen Signhild Margareta och Rudolf Gustav August, födda respektive den 13 januari 1915 och den 1 maj 1919;

samt att änkefru Beronius, som lider av försvagad hälsa, saknar egna tillgångar och är för sitt uppehålle beroende av sin pension.

Genom beslut den 20 februari 1931 tillförsäkrade *statens pensionsanstalt* änkefru Beronius och makarna Beronius' barn en årlig avkortad familjepension av 1,020 kronor att utgå från början av januari 1931. Sedan det äldsta barnet den 13 januari 1936 uppnått 21 års ålder, har pensionen från början av februari 1936 sänkts till 952 kronor. När jämväl det yngsta barnet uppnått myndig ålder, kommer pensionen att reduceras till 680 kronor.

Beträffande beräkningen av pensionen har *statens pensionsanstalt* meddelat följande:

På grund av föreskrift i § 42 a), ursprungliga lydelsen, i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. (numera statens pensionsanstalt) den 31 december 1919 (nr 878), i vilken anstalt folkskollärarnas änke- och pupillkassa inordnades från och med år 1920, erhöll Beronius obligatoriskt familjepensionsrätt i anstalten från början av år 1920.

Familjepensionsunderlaget, d. v. s. beloppet av ensam änkas pension, fastställdes därvid till 1,260 kronor, korresponderande jämlikt den då gällande § 44 med det på grundval av ett delaktighetsbelopp av 6,400 kronor beräknade tjänstepensionsunderlaget, 4,800 kronor. Genom det nya reglementet infördes tillika den bestämmelsen, att familjepensionens belopp skulle vara beroende av antalet tjänstår för tjänstepension (§ 34).

Då det i allmänhet förhåller sig så, att tjänste- och familjepensionsavgifter erläggas för samma tid, men Beronius, som betalat tjänstepensionsavgifter för tiden från 1908 års ingång, erlagt avgifter för familjepension allenast för tiden från början av år 1920, har pensionsanstalten ansett tjänstår för familjepension icke böra tillgodoräknas för tiden från den 1 november 1898. Då emellertid även under här angivna förutsättning tjänstårens antal vid pensionsåldern, den 16 februari 1928, understigit 33, hade pensionen likväl måst avkortas och hade i sådant fall utgjort 1,233 kronor för ensam änka samt höjts till 1,849 kronor 50 öre för två barn under 21 år.

Om Beronius inom behörig tid anmält sig till inträde i folkskollärarnas änke- och pupillkassa, hade självfallet saknats anledning till annat än att enligt den vanliga regeln tillämpa samma tjänstårsberäkning för familjepension som för egen pension, sålunda för tiden från den 1 november 1898. Då emellertid även under här angivna förutsättning tjänstårens antal vid pensionsåldern, den 16 februari 1928, understigit 33, hade pensionen likväl måst avkortas och hade i sådant fall utgjort 1,233 kronor för ensam änka samt höjts till 1,849 kronor 50 öre för två barn under 21 år.

Änkefru Beronius har hos Kungl. Maj:t gjort framställning i syfte att komma i åtnjutande av förhöjd pension.

Skolöverstyrelsen har tillstyrkt utverkande åt änkefru Beronius av tilläggspension med skäligt belopp och därvid anfört följande:

Med hänsyn dels till Beronius' långa tjänstetid och betydelsefulla insatser inom folkbildningsarbetet, dels till föreliggande ömmande omständigheter finner överstyrelsen ansökningen synnerligen behjärtansvärd. Då med nu gällande bestämmelser en sådan minskning av familjepensionen som här skett icke mera synes kunna komma i fråga och ansökningar av samma art som den nu föreliggande därför icke torde vara att för framtiden förvänta, torde bifall till ansökningen ur prejudiceringsynpunkt icke behöva medföra betänkligheter. Överstyrelsen vill i detta sammanhang även fästa uppmärksamheten vid att folkhögskolornas lärare i fråga om familjepension intaga en icke oväsentligt ogynnsammare ställning än övriga närmast jämförbara lärarkategorier. Överstyrelsen tänker härvid förnämligast därpå, att de efterlevande till en lärare vid i § 89 av reglementet för statens pensionsanstalt omnämnda läroanstalter erhålla full familjepension, även om tjänstinnehavaren avlider utan att hava intjänat så många tjänstår, att de tillsammans med de år, som återstå till pensionsåldern, uppgå till det antal, som erfordras för full pension. Enligt överstyrelsens förmenande tala sålunda starka skäl för bifall till framställningen.

Statens pensionsanstalt har i utlåtande över ansökningen anfört, att pensionsanstalten vid bestämmandet av pensionen åt änkefru Beronius låtit sig ledas av den principiella inställningen, att det näppeligen kunde vara sakligt riktigt — även om formellt försvarbart — att i fråga om rätt till familjepension likställa den, som av någon anledning uraktlåtit att begagna sig av erbjuden möjlighet att sörja för sina eventuella efterlevandes pensionering och sålunda ikläda sig därmed förbunden avgiftsskyldighet, med den, som underkastat sig sådana ekonomiska uppoffringar.

Statskontoret har i ärendet anfört följande:

Enligt statskontorets mening giver ordalydelsen av det av statens pensionsanstalt åberopade författningsrummet, § 34 1 mom. b) i gällande reglemente för anstalten, knappast stöd för en sådan tolkning, som kommit till uttryck i anstaltens ifrågavarande beslut. Såvitt statskontoret kunnat finna, förekommer icke heller i övrigt i nämnda reglemente någon bestämmelse av innehåll att böra föranleda avkortning av familjepension i fall som det förevarande. Därest föreliggande pensionsfråga icke kan efter förnyad ansökning från änkefru Beronius till statens pensionsanstalt åter bli va föremål för prövning i vederbörlig ordning, synes det statskontoret rimligt, att framställning göres till riksdagen om beviljande av pension till belopp motsvarande den minskning i familjepensionen, som vederbörande av förevarande anledning fått vidkännas.

Frågan om beredande av tilläggs pension åt änkefru Beronius har år 1939 varit föremål för riksdagens prövning med anledning av väckta motioner (I: 164 och II: 320). *Bankoutskottet* anförde i utlåtande (nr 58) över motionerna följande:

De myndigheter, som avgivit utlåtande över den av änkefru Beronius hos Kungl. Maj:t gjorda ansökningen om förhöjd pension, hava tillkännagivit skilda uppfattningar rörande sättet för beräkningen av familjepension åt Beronius' efterlevande. Sålunda har statens pensionsanstalt ansett familjepensionsunderlaget böra beräknas försäkringstekniskt på avgifter för tiden efter 1920 års ingång, vid vilken tidpunkt Beronius obligatoriskt erhöi familjepensionsrätt i anstalten. Från denna utgångspunkt har anstalten fastställt pensionen till ett i förhållande till full familjepension avsevärt reducerat belopp. Statskontoret åter har uttalat, att bestämmelserna i pensionsanstaltens reglemente knappast gäve stöd för ett beslut om avkortning av familjepension i fall som det förevarande. Såväl statskontoret som skolöverstyrelsen hava ansett skäligt, att Beronius' efterlevande finge genom särskilt riksdagsbeslut komma i åtnjutande av tilläggs pension, vilken enligt statskontorets mening borde motsvara den minskning i familjepensionen, som Beronius' efterlevande fått vidkännas.

Ehuru utskottet i likhet med statskontoret och skolöverstyrelsen anser bilighetsskäl tala för att Beronius' efterlevande beredes kompen sation för den minskning i familjepensionen, som de fått vidkännas, är utskottet icke berett att nu taga ställning till det i motionerna väckta förslaget. Utskottet hyser nämligen den åsikten, att förevarande pensionsfråga är av beskaffenhet att i första hand böra bli va föremål för prövning av Kungl. Maj:t. Med hänsyn härtill och då ärendet genom framställning från änkefru Beronius redan är underställt Kungl. Maj:t, finner utskottet sig icke kunna förorda, att de i ämnet väckta motionerna föranleda någon riksdagens åtgärd.

I enlighet med utskottets förslag fann riksdagen motionerna icke föranleda någon riksdagens åtgärd.

Med hänsyn till i ärendet föreliggande förhållanden — å ena sidan den tvekan som gjort sig gällande rörande den rätta tolkningen av det författningsrum, varå statens pensionsanstalt grundat sitt beslut om avkortning av pensionen åt änkefru Beronius, och å andra sidan de ömmande omständigheter som äro för handen — anser jag mig böra förorda, att förslag förelägg-

ges riksdagen om beredande av förbättrade pensionsförmåner åt änkefru Beronius. För egen del vill jag i sådant hänseende förorda, att änkefru Beronius berättigas från statens pensionsanstalt åtnjuta en årlig tilläggs pension å 300 kronor, att utgå förslagsvis från och med den 1 juli 1939.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att föreståndaren för Ölands folkhögskola Gustav Rudolf Beronius' änka Signe Amalia Helena Beronius, född Höglund, må från och med den 1 juli 1939 under sin återstående livstid, så länge hon förblir änka, från statens pensionsanstalt uppbära — utöver henne enligt statens pensionsanstalts beslut den 20 februari 1931 tillkommande pension — tilläggs pension till belopp av 300 kronor för år.

Vad departementschefen ovan under punkterna 1:o—7:o hemställt, däri statsrådets övriga ledamöter instämma, bifaller Hans Maj:t Konungen samt förordnar, att proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

P. J. Arrhenius.